

Karsai Krisztina*

IPARJOGVÉDELMI JOGOK MEGSÉRTÉSE – EGY JOBB SORSRA ÉRDEMES BÜNTETŐJOGI TÉNYÁLLÁS – II. RÉSZ**

7. A VAGYONI HÁTRÁNYRÓL A VÉDJEJEGYKEL VALÓ VISSZAÉLÉS KÖRÉBEN

7.1. A bűncselekmény eredménye

A bűncselekmény eredménybűncselekmény, ami azt jelenti, hogy a befejezetté váláshoz a szándékosság által átfogott vagyoni hátránynak be kell következnie, kísérlet esetén pedig a vagyoni hátrány felismerését magában kell foglalnia a szándékosságnak. A minősített eseti (bekövetkezett) eredményre viszont a Btk. 9. §-a szerint elegendő a gondatlanságnak kiterjednie. Ebben az alcímben a vagyoni hátrány kérdéskörét általánosan és a védjegyoltalom körében mutatjuk be, a további oltalmi formák esetében tényállásszerűnek tekintett vagyoni hátrány kérdéseivel nem foglalkozunk.

A *vagyoni hátrány* az elkövetési magatartásból fakadóan, azzal okozati összefüggésben keletkezik, így az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével, az így előállított áru forgalomba hozatalával vagy ilyen célú megszerzésével, illetve tartásával (ami iparjogvédelmi oltalomból eredő jog megsértését jelenti). A vagyoni hátrány (kísérlet esetén az annak okozására vonatkozó szándékosság) felelősségalapozó tényező ennél a bűncselekménynél (is), így annak megállapítása és számítása a büntetőeljárásokban kulcsfontosságú. A törvényes vád kelléke a vagyoni hátrány és az okozati összefüggés pontos meghatározása. A vagyoni hátrány a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenés (kár) és az elmaradt haszon. A büntetőjogi fogalmak nem teljesen fedik a polgári jogi fogalmakat, a büntetőjogban a tényleges kár (*damnum emergens*) jelenti a kár fogalmát, az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértéke csak meghatározott esetben (a csalás bűncselekményénél a Btk. kifejezett rendelkezése okán) ismerhető el kárként. Más bűncselekmények esetében a kár fogalmába ez nem tartozik bele, így a minősítéshez (a kár mértékének számításához) nem lehet figyelemmel lenni rá. Az elmaradt haszon (*lucrum cessans*) is szűkebb kategória, mint a polgári jogi kárfogalom, amelynek ezenfelül – a magánjogban – eleme a kárból fakadó vagy

* Intézetvezető egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, az MTA doktora.

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosítószámú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

annak kiküszöböléséhez szükséges további indokolt költség is,³² amit azonban a büntetőjog nem ismer el, mivel a helyreállító célokat is követő költségelismerés a büntetőjogi felelősség szempontjából nem releváns.

A büntetőjogi fogalmak eltérése a másik irányban is tetten érhető, a költségvetési csalás vagyoni hátránya körében kifejezett rendelkezés terjeszti ki a fogalmat a befizetési kötelezettség nem teljesítése miatt bekövetkezett bevételkiesésre, valamint a költségvetésből jogosulatlanul igénybe vett vagy céltól eltérően felhasznált pénzeszközre (Btk. 398. §) is. Ezek ugyanis a polgári jog szerint nem tekinthetők sem kárnak (az állami költségvetés nem szenvedhet el értékcsökkenést a nem megfelelő célra fordított pénzeszközzel), sem pedig elmaradt haszonnak (az állami költségvetés vonatkozásában nem tekinthető haszonnak az adó vagy bármely más közteher), így a kiterjesztő értelmezés nélkül a vagyoni hátrány mint felelősségalapozó tényállási elem nem lenne alkalmazható.

A Btk. 388. §-a szerinti bűncselekménynél a vagyoni hátrány hatóköre a törvény alapján értelmezésre szorul, e körben azonban nem haladhatja meg a polgári jogi értelmezési tartományt (hiszen nincs kiterjesztő értelmezés kapcsolva a tényálláshoz). A bírósági joggyakorlat bizonyos árukörök esetében azonban kiterjesztő módon haladja meg az értelmezési kereteket, és a büntetőjogi felelősséget megállapító vagy fokozó eredménye miatt sérti a törvényesség és a bűnösségen alapuló felelősség elvét is. Ezekről a következőkben részletesen lesz szó.

A kár, a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenés akkor lenne értelmezhető ezen bűncselekmény körében, ha az utánzással létrejött „hamisítvány” felhasználója – nem ismervén fel a hamisítvány jellegét (például Ariel mosópor helyett Arrielt vesz, ami viszont tönkreteszi a mosógépet) – az eredeti jogosulttal szemben fellép kártérítést követelve vagy esetleg önbíráskodást elkövetve idéz elő kárt.³³ Elmaradt haszon pedig lehetne például (valamely oldalomban részesülő termék előállítására) megkötött vállalkozói szerződés esetén a szerződés felbontása a másik fél részéről, mivel a szükséges terméket olcsóbban (adott esetben hamisítottan) mástól szerezte be. Ugyan a példák nem teljesen életszerűek, de jól mutatják azt, hogy a tényállás szövegezése, szerkezete és dogmatikai dinamikája milyen értelmezést és alkalmazást enged meg. Világos ugyanakkor, hogy a jogalkotói szándék a hamisítványokkal szembeni fellépés volt, és a korábbi, klasszikus vagyon elleni bűncselekményekhez hasonló-

³² Vö. *Kemenes István*: A kárfogalom polgári jogi és büntetőjogi kapcsolódási pontjai. Kúriaai Döntések. Bírósági Határozatok, 66. évf. 10. sz., 2018, p. 1371–1378; *Deák Zoltán*: A kár büntetőjog fogalmáról – megjegyzések egy eseti döntés margójára. Magyar Jog, 59. évf. 6. sz., 2012, p. 369–374; *Szomora Zsolt*: A Btk. 459. §-ához. In: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyhöz* (szerk.: *Karsai Krisztina*), 2020. Forrás: *uj.jogtar.hu*; *Mátyus András*: A polgári jogi igény érvényesítésének és elbírálásának elméleti, valamint gyakorlati kérdései. Országos Tudományos Diákköri Dolgozat. Kézirat, 2021, p. 25–51; *Molnár Erzsébet*: A kártérítési igény kielégítési alapjának elvonása a büntetőeljárásban: gondolatok a polgári jogi igény és a vagyoneklobzás kollíziójáról. In: *Homoki-Nagy Mária* (főszerk.): Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018, p. 701–713.

³³ Például az Ariel mintaboltba dolog elleni erőszakkal behatol és onnan eltulajdonít 5 karton terméket.

an kívánta megfogalmazni a büntetőjogilag releváns eredményt. A vagyoni hátrány fogalma azonban csak addig alakítható akár a teleologikus értelmezés figyelembevételével, ameddig a törvényesség és a bűnösségen alapuló felelősség elve azt megengedi.

Az eltérő elkövetési magatartásokkal okozati összefüggésben álló eredmény számítása eltérő lehet a magatartásoknak megfelelően (lásd 3.3.), így az utánzás (és átvétel), illetve a forgalomba hozatali célzatú megszerzés, tartás és forgalomba hozatal nem feltétlenül követel azonos vagyonihátrány-számítási módot. A forgalomba hozatali célú megszerzés vagy tartás esetén, azaz amikor nem történt még a fogyasztók felé vásárlásra történő felajánlás (a raktározás megszerzésnek minősül, a címke előállítás utánzásnak stb.), amennyiben nem a kereskedő elkövető valósította meg az utánzást (átvételt), az ilyen cselekmények legfeljebb a vagyoni hátrány bekövetkezésének a lehetőségét tartalmazzák, tehát a büntetőjogban értelmezhető értékcsökkenést vagy elmaradt vagyoni előnyt közvetlenül nem eredményeznek a jogosultnak. Ezek esetében az elkövetési magatartás realizálódott, de a vagyoni hátrány okozatos bekövetkezése még távolabbi, még hipotetikusabb, mint a tényleges forgalomba hozatal megvalósítása esetén (lásd részletesen a továbbiakban).

Amennyiben a büntetőeljárásban a törvényi tényállás szükséges elemét nem lehet megállapítottnak tekinteni, az iparjogvédelmi jogosult igényét (ettől függetlenül is) más eljárásban érvényesítheti, hiszen a büntetőjog által elismert – nagyon szűkkörű – vagyoni hátrány megállapításához képest az iparjogvédelmi szabályrendszer számos igényt és jogkövetkezményt elismer a büntetőjogi felelősségtől függetlenül.

A vagyoni hátrány számításának a felelősség megállapítása és fokozása szempontjából alapvető jelentősége van, mivel azonos tényállási elemek fennállása esetén is a vagyoni hátrány összege dönti el, hogy az adott cselekmény szabálysértésnek (2012. évi II. törvény 238/B. §) vagy bűncselekménynek fog-e minősülni, illetve ez utóbbin belül megállapítható-e súlyosabban minősülő minősített eset.

7.2. A vagyoni hátrány számítása

7.2.1. A HENT-ajánlás

A vagyoni hátrány (kár és elmaradt vagyoni előny) számításához a mögöttes szakjogi megközelítést kell alkalmazni, de értelemszerűen csak akként, hogy illeszkedjen a büntető jogszabály-alkalmazás keretei közé és megfeleljen a büntetőjogra vonatkozó alkotmányos elveknek is. Amennyiben a magánjog úgy kínál többféle lehetőséget a vagyoni hátrány mértékének számítása körében, hogy ennek eredményeképpen a felelősség terjedelme változhat, ki kell alakítani az egységes joggyakorlatot, és el kell dönteni (akár jogegységi döntéssel), hogy milyen számítási mód legyen az irányadó a büntetőjogi felelősség megállapítása körében. A Btk. 388. § szerinti bűncselekmény elkövetése miatt indult büntetőügyekben – kö-

szönhetően a HENT-ajánlásnak – olyan gyakorlat terjedt el, ami alappal kifogásolható, és amelynek a fenntartása súlyosan jogsértő.

A HENT-ajánlás főbb tételei a következők: a vagyoni hátrány számításánál két megközelítés alkalmazása merül fel, így egyfelől „abból kell kiindulni, hogy ha az adott terméket a gyártó vagy a forgalmazó legális (tehát a jogosulttól származó) forrásból szerezte volna be, akkor ebből a jogosult milyen mértékű nettó árbevételhez jutott volna; ezen (elmaradt) nettó árbevétel ugyanis tartalmazza a jogosult elmaradt hasznát (elmaradt vagyoni előny), másrészt tartalmazza a jogosult által legyártott eredeti termékek gyártására fordított, meg nem térült költségeket (vagyonban okozott kár), hiszen a jogosult az eredeti termékeket azzal a gazdasági számításokon alapuló szándékkal gyártotta le, hogy azokat el tudja adni, így a gyártással kapcsolatos költségei is megtérülnek – ezen alapelv figyelembevételével a hamis termékkel azonos, vagy ahhoz leginkább hasonló eredeti termék vételárából kiindulva határozható meg a vagyoni hátrány mértéke. [Felmerül még] az ún. licencia-analógia alkalmazása, azaz, amikor a vagyoni hátrány mértékét azon licenciadíj (minimum licenciadíj vagy royalty) alapján határozzuk meg, amely licenciadíj megillette volna a jogosultat abban a feltételezett esetben, ha a jogsértő gyártó/forgalmazó a védjegy/szerzői jog felhasználására vele szerződést kötött volna és a felhasználásért ellenértéket, azaz licencia-díjat fizetett volna.”

Az alábbi tábla a HENT-ajánlás lényegi elemeit tartalmazza.

	<i>Kategóriák</i>	<i>Példák</i>	<i>Vagyoni hátrány számításának alapja</i>	<i>Mérték</i>
1.	fogyasztói termék	pl. mosópor, mobiltelefon, sportcipő	eredeti termék nettó nagykereskedelmi ára	100%
2.	magas presztízsű (árkategóriájú) termék	pl. Burberry ing, Chanel táska	eredeti termék nettó kiskereskedelmi ára	20% (licenciaanalógia)
3.	szertői jogi védelem alá eső termék	pl. film-rajzfilmfigurás licenciatermékek (pl. ruhák, játékok, iskolaszerek)	a) jogosult által alkalmazott licenciadíj b) jogsértő termék nettó vételára c) eredeti termék nettó kiskereskedelmi ára	a) minimum licenciadíj b) 14% (licenciaanalógia) c) 14% (licenciaanalógia)
4.	termékcímke és csomagolóanyag		a) eredeti termék nettó ár b) címke/csomagolóanyag piaci ára	a) 14% (licenciaanalógia) b) 100%
5.	eredeti megfelelővel nem rendelkező termék	pl. Versace bútor, Louis Vuitton töltőtoll, Burberry fésű	jogsértő termékhez hasonló, jobb minőségű termék nettó kiskereskedelmi ára	14% (licenciaanalógia)

A fenti ábra összefoglalva tartalmazza a HENT-ajánlás javaslatait a vagyoni hátrány számításával kapcsolatosan, amelyből kitűnik, hogy

- a) az ajánlás különbséget tesz bizonyos típusú termékek és termékkörök között (1–5), de nem különböztet meg az elkövetési magatartások között;
- b) elismerné a vagyoni hátrány körében a költségek összegét (1, 2);
- c) a legtöbb esetben az eredeti termék árával (kiskereskedelmi vagy nagykereskedelmi) operál (1–4);
- d) nem alkalmazza egységesen az iparjogvédelmi gyakorlatban alkalmazott 14%-os licencianalógiát (2.);
- e) vagyoni hátrány megállapítását javasolja olyan esetekben is, amikor a védjegyre vonatkozó kizárólagos hasznosítási jog nem sérül (eltérő termékkör) (5).

A büntetőjogban a fenti tételek közül nem fogadható el az *a*), *b*), *c*) és *e*) pont szerinti tartalom, a *d*) vonatkozásában pedig – mivel a mögöttes iparjogvédelmi szabályrendszer és gyakorlat nem teljesen ezt követi – megfontolandó ezek átgondolása és igazítása a büntetőjogi keretet kitöltő másik jogág standardjaihoz. Az *e*) ponttal kapcsolatos aggályokról korábban volt szó, ehelyütt a további pontok büntetőjogi szempontú kritikája következik.

7.2.2. Kiindulás az eredeti termék árából

A vagyoni hátrány eredeti nettó nagykereskedelmi árból történő számítása *többféle hipotézist* kezel tényként. A kalkulációba (nettó árbevétel) beletartoznak a jogosult által legyártott eredeti termékek gyártására fordított, meg nem térült költségek is (vagyonban okozott kár), „hiszen a jogosult az eredeti termékeket azzal a gazdasági számításokon alapuló szándékkal gyártotta le, hogy azokat el tudja adni, így a gyártással kapcsolatos költségei is megtérülnek.”³⁴ Ez az ismérv azt a hipotézist fogadja el és rója fel eredményét a terheltnek, hogy a jogosult termékei azért nem kerültek eladásra, mert a terhelt magatartása során előálló termékek lényegében annak helyébe léptek. Ezzel együtt azt is feltételezi, hogy a bűncselekménnyel érintett áru vásárlói a jogszerűen előállított áru helyett vásárolták meg az árut, és azt is, hogy egyébként a jogszerűt vásárolták volna (nettó árbevétel lenne az elmaradt vagyoni előny). Mindezen túlmenően pedig azt is tényként kezeli, hogy a lefoglalt árumennyiség teljes mértékben eladásra került volna (mivel ennek tétel száma szerint alkalmazzák a szorzást). Ezek a hipotézisek azonban nem bizonyíthatók, sem igazságukat, sem cáfolatukat nem lehet megtenni, ezen az sem változtat, hogy a trendeket ismerjük, azaz ha van jó hamisítvány, az emberek egy csoportja szívesebben vásárol hamisítványt eredeti helyett; ezzel egy időben

³⁴ A Hamisítás Elleni Nemzeti Testület ajánlása jogalkalmazók, különösen a bűnüldöző és rendészeti szervek munkatársai részére a vagyoni hátrány meghatározására az iparjogvédelmi jogok megsértése bűncselekmény és a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése bűncselekmények egyes típusaival kapcsolatban. SZTNH–2017.073, p. 5.

ugyanakkor az emberek egy másik csoportja egyáltalán nem vásárolja meg az eredeti terméket sem (pl. az ára miatt).

Ha egyébként a vagyoni hátrány körében megállapításra kerülnek például a gyártási költségek³⁵ is, és erre nézve a polgári jogi igény megítélésre is kerül, az érintett eredeti termékeket is meg kellene semmisíteni, hiszen ha ez nem történik meg, az áru későbbi értékesítése révén olyan jogtalan gazdagodás illetné meg a jogosultat, amihez a büntetőeljárás nem segítheti hozzá. Ad absurdum pedig eljuthatunk arra az eredményre is, hogy a kellőképpen nem bizonyított vagyoni hátrány (pl. a hatóság értékelése és további vizsgálat nélkül átveszi a vagyoni hátrány összegét a hipotetikus eladásokkal kapcsolatosan) vonatkozásában éppen a *jogosult téveszti meg a hatóságot*.

Az eredeti termék kiskereskedelmi ára költségtényezőket tartalmaz, hiszen az üzlet működtetésének valamennyi költsége fajlagosan megjelenik az árképzésben, ezeket nem lehet megjeleníteni a vagyoni hátrányban.

Az *eredeti termék árának* 100%-os érvényesítése vagyoni hátrányként alapjaiban sérti a törvényesség elvét, mi több, a jogosult részéről a fentiekben tárgyalt esetekben rosszhiszemű joggyakorlást is jelent. Ez lényegét tekintve büntető jellegű vagyoni hátrány-számítás, amellyel valójában meg lehetne kerülni a vagyoni hátrány büntetőjogi fogalmát, amely ti. kifejezetten nem a magánjogi szabályozást veszi át teljes mértékben. Ennek kiküszöbölése a büntetőügyekben eljáró hatóságok törvényes kötelessége lenne, azonban születtek olyan ítéletek, ahol erre nem került sor.

A vagyoni hátrány bekövetkezése objektív kategória, amelynek *okozati összefüggésben* kell lennie az elkövetési magatartással. Mivel – befejezett megvalósulás esetén – az eredmény valamely külvilági változás, és figyelemmel arra, hogy a bűncselekménynek tevészel megvalósuló elkövetési magatartásai vannak, a vagyoni hátrány bekövetkezésére nézve az objektív valóság alapján kell a bíróságnak döntést hoznia. A vagyonban bekövetkezett értékcsökkenésnek a vagyon nyilvántartására szolgáló dokumentációban világosan ki kell rajzolódnia, a bíró pedig a tények ismeretében el tudja dönteni az okozatosság fennállását. Ez például bizonyítható lenne a vásárlók megkérdezésével vagy – nem életszerű – eladási stratégiával, például ha a Luis Vuitton-boltban vásárolni szándékozó személy számára felajánlanák a hamisítványt is. Ennek választása esetén van elmaradt haszon. A piacon árult hamis táskák vásárlóit viszont nem szükséges megkérdezni, ők tipikusan nem vásárolták volna meg az eredetit, emiatt ez a forgalom nem tekinthető a jogosult elmaradt vagyoni előnyének. Valójában az is bizonyosra vehető, hogy ezt a célcsoportot (ezt a vevői kört) be sem kalkulálta a jogosult a gazdaságossági számításaiba. Maga a HENT-ajánlás is kitér erre,

³⁵ Szemben a szakirodalomban képviselt nézettel és a vagyon elleni bűncselekményekkel kapcsolatos lényegében egységes joggyakorlattal, ami szerint a költségek nem képezhetik részét a kárnak figyelemmel a büntetőjogi kárfogalom és az egész felelősségi alakzat eltérő céljára. (Vö. a 32. lábjegyzetben található hivatkozásokkal.)

miszerint a magas presztízsű márkák hamisítványainak vevői jellemzően nem vennék meg az eredeti terméket az eredeti áron.

A HENT-ajánlás szerinti számítási mód, ami az eredeti termék nagykereskedelmi árának 100%-át jelenti, valójában nem tekinthető licencianalógiának, mivel az eredeti termék teljes árát magába foglaló díjszerződést nem kötnek a piaci szereplők sem, ezt büntető jellegű számítási módnak kell tekinteni, ami sérti a tisztességes eljárás és a megfelelő hatalomgyakorlás követelményét. Az így előálló igen magas vagyoni hátrány a felelősség fokozására kihatással van, hiszen az értékhatártól függ a minősítési rendszer.

Arra is ki kell térni, hogy a védjegyek HENT-ajánlás szerinti megkülönböztetése nem követi a mögöttes iparjogvédelmi normarendszert, és olyan különbségtételt vezet be, aminek sem a polgári jogban, sem a büntetőjogban nincs törvényes alapja. A védjegyek vonatkozásában a *jó hírű védjegynek* van speciális helyzete, de ennek büntetőjogi relevanciájáról már szót ejtettünk, azaz a kérdés eldöntésére szakértő kirendelése indokolt lehet, vagy az eljárás felfüggesztése szükséges.

Amennyiben olyan termékről van szó, amelyet a jogosult maga állít elő és forgalmaz, azaz nem köt licenciaszerződést,³⁶ az ezt alapul vevő számítási módokat nem lehet alkalmazni. Ilyenkor a büntetőeljárásban nyilatkozhat a jogosult az önköltségéről (vagy épp üzleti titokra hivatkozva azt nem közli), illetve rendelkezésre áll a nagykereskedelmi (nettó) ár, ami magában foglalja a vagyoni előnyt, a sértett profitját, és a gyártással kapcsolatos költségeit is (lásd például Gyulai Törvényszék Bf.217/2018/22.). Ilyen esetben nem tekinthető – a korábban kifejtettek szerint sem – megfelelőnek az, ha a teljes árat tekintjük vagyoni hátránynak, mivel különösen a gyártási költségek a későbbi értékesítés során meg fognak térülni. Azaz csak akkor lehetne e költségtényezőket is a károkozás körébe vonni, ha az elkövető cselekménye révén megszűnt a jogosult üzleti tevékenysége. Ez bizonyítás kérdése, azonban látható, hogy a büntetőeljárásokban ez a helyzet nem fordul elő, a „hamis” termékek árusítása tipikusan nem szokta tönkretenni a jogosultakat – már csak az eltérő piacok és eltérő vásárlói célcsoportok miatt sem. Ha a jogosult üzleti döntése az, hogy nem köt licenciaszerződéseket, a büntetőjogi felelősség szempontjából valódi *felelősségalapozó analógia* történik akkor, ha például az adott piaci szektorban szokásos licenciadíj szerint számítanánk a vagyoni hátrány összegét.

Korábban említést tettünk az átvétel mint elkövetési magatartás kapcsán arról, hogy védjegyjogilag nem jelent jogsértést, ha *eltérő termékkörön* alkalmazzák a védjegyet, kivéve a jó hírű védjegy esetét. Ilyen például a Luis Vuitton vagy Versace bútor, vagy Chanel mosópor és hasonlók. Ez azt jelenti, hogy bár az átvétel az összes oltalomban részesülő védjegy esetében realizálható, genuin büntetőjogilag értelmezett magatartás, az iparjogvédelmi jogok megsértése mint szükséges tényállási elem csak a jó hírű védjegynek következhet be. Ennek vizsgálatáról is ejtettünk már szót, mindenesetre a jó hírűnek nem tekintett védjegyek vo-

³⁶ Vagy amennyiben nem lehet megállapítani, hogy volt-e licenciaszerződés.

natkozásában a cselekmény nem tényállásszerű a Btk. 388. §-a szerinti bűncselekményben (legfeljebb csalásban). Ez azt jelenti, hogy az eredeti termékkel nem rendelkező „hamisítványok” esetén legfeljebb a jó hírű védjegyeknél kell a vagyoni hátrány összegének számítását meghatározni.

7.3. Licenciadíj

A licenciaszerződések büntetőeljárásbeli relevanciája a gyakorlat szerint világosan kirajzolódik nemcsak az itt tárgyalt iparjogvédelmi jogok megsértésének bűncselekménye, de a szerzői jogok megsértésének bűncselekménye esetén is. A licencianalógia alkalmazása azzal jár, hogy a vagyoni hátrány mértékét a minimum licenciadíj vagy royalty alapján kell meghatározni, amely licenciadíj megillette volna a jogosultat akkor, ha a jogsértő személy (elkövető) a védjegy (vagy szerzői jog) felhasználására vele szerződést kötött volna, és a felhasználásért ellenértéket, azaz licenciadíjat fizetett volna. Látható, hogy ez az analógia a felelősséget alapozza meg, így tulajdonképpen ellentétes a büntetőjogi törvényesség elvével. Ez azonban nem képezi gátját a büntetőeljárásokban annak, hogy bizonyos esetekben ez alapján állapítsák meg a vagyoni hátrány mértékét.

Amennyiben a tárgyi oltalom használatának kizárólagos joga alapján a jogosultakat megillető, de elmaradt licenc díján felül további, elmaradt vagyoni előnye keletkezett, annak fennállása és mértéke nyilvánvalóan bizonyítás³⁷ kérdése, de – összhangban a korábban írtakkal – önmagában a költségek érvényesítése nem képezheti a vagyoni hátrány megállapításának alapját.

A felek közötti licenciaszerződés létrejöttékor teljes körű diszpozitivitás érvényesül, a Vt. szabályaitól a felek egyező akarattal eltérhetnek. A licencianalógia alkalmazása esetén a büntetőeljárásban egy, a valóságban nem is létező szerződés ismérvei lesznek a vagyoni hátrány megállapításának alappillérei, „a büntetőjogi felelősség valójában a bíróság által utólag és hipotetikusan rekonstruált üzleti modellen és szerződéses tartalom alapján alapul,³⁸ ami valójában büntetőjogi felelősséget teremtő analógia. A magánjogi törvényi szabályozás diszpozitív jellege miatt a tárgykörben szokásos üzleti gyakorlat alapján a szakértők (és a HENT-ajánlás is a legtöbb esetben) megállapítják többnyire a 14%-os licenciadíjat. Egy esetkörben a HENT-ajánlás 20%-os licenciadíjat állapítana meg vagyoni hátrányként, ami a védjegylicencia gyakorlatában extrém. A vagyoni hátrány megállapításának nem lehet

³⁷ Ilyen esetekben szükséges a jogosultnak azt is igazolnia, hogy a bitorlási cselekmény elkövetése időpontjában milyen gyártási kapacitással rendelkezett, az értékesítési mennyiség mutatóit és fennálló értékesítési szerződéseit, amelyek összetételi alapot adhatnak. Ezen adatok alapján lehet megbecsülni azt az árbevételt, amelyet a bitorlás időszakában elérhetett volna.

³⁸ Szomora Zsolt, Sztoján Krisztina: A Szegedi Ítéltábla ítélete egy építészeti terv jogosulatlan átdolgozása miatt indult büntetőügyben. Kérdőjelek a szerzői jogsértés bűncselekményének elkövetési magatartása és a vagyoni hátrány mint eredmény értelmezésében. Jogesetek Magyarzata, 10. évf. 2–3. sz., 2019, p. 35.

funkciója önmagában a büntetés vagy retorzió, ezeket a feladatokat a bíróság által kiszabott büntetés fogja ellátni a felelősség megállapítása körében. Az, hogy már az eljárás során extrém (nem törvényes) összegű vagyoni hátrány kerül megállapításra, az eljárás alá vont személy hajlandóságát alakíthatja közvetítői eljárásban való részvételre, egyezsége, tárgyalási jogáról való lemondásra – egyébként tisztességtelen módon.

Összességében meg lehet állapítani, hogy a HENT-ajánlásra³⁹ sok esetben hivatkoznak is az ügyészségek, miközben az a büntetőjogi alapelvekkel össze nem egyeztethető felfogást tett magáévá, és ami még meglepőbb, hogy ezen ajánlásokat sok esetben a bíróságok is követik. A büntetőbíró meggyőződését pedig az esetek egy részében a HENT-véleménnyel megtámogatott, nem egészen korrekt szakértői vélemények alakítják ki, általában a felelőséget fokozó vagy megalapozó eredménnyel, ami szintén nem elfogadható.

7.4. Jogosultak közreműködése a vagyoni hátrány megállapításában

A büntetőeljárásban a sértett polgári jogi igényt érvényesíthet (Be. 56. §, Be. 355. §, Be. 555. §). Az érvényesítés előfeltétele, hogy a polgári jogi igénynek a vád tárgyává tett cselekménnyel közvetlen okozati összefüggésben kell állnia, amiből az is következik, hogy az ügy tárgyához szorosan nem kapcsolódó magánjogi igények épp e kapcsolat áttételes jellege miatt nem terhelhetik az alapvetően a büntetőjogi felelősség elbírálására hivatott büntetőeljárást.⁴⁰

A Btk. 388. §-a szerinti bűncselekmény miatt folytatott eljárásokban a polgári jogi igény bejelentése meg is történik, az oltalom jogosultja vagy a jogosulti képviselő meghatározza igényében az általa kalkulált vagyoni hátrány összegét. A sértett által érvényesíteni kívánt követelés mértéke – a büntetőjogi felelősség megállapítása szempontjából – nem köti a büntetőügyekben eljáró hatóságot, a vagyoni hátrány összegét a megfelelő bizonyékokkal alátámasztva állapítja meg a hatóság, aminek körében a sértett nyilatkozata csupán egy tétel. A vagyoni hátrány összegét és annak okozatos kapcsolódását az elkövetési magatartáshoz a hatóságoknak kell bizonyítaniuk, de értelemszerűen a sértett elősegítheti releváns bizonyítékokkal ezt a munkát. Ez egyben érdeke is a jogosult sértettnek, hiszen elképzelhető, hogy pl. üzleti tevékenysége körében olyan információkkal rendelkezik, amelyek döntő jelentőségűek a vagyoni hátrány megállapítása szempontjából. Különösen így van ez a licenciadíjra vonatkozó üzleti gyakorlatával, azaz igazolnia kell, hogy milyen szerződéseket szokott kötni, milyen mértékű licenciadíjat szokott kikötni stb. Azaz a jogtulajdonosnak az adatszolgáltatását, állítását alá kell tudnia támasztani legalább egy olyan, Magyarországon általa már megkötött licencszerződéssel, amely a büntetőeljárással érintett időszakra nézve az állított mértékkel azonos mértékű licenciadíjat tartalmaz. Az egyoldalú állítás azonban

³⁹ I. m. (34).

⁴⁰ Vö. Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (szerk.: *Polt Péter*), 2019. Forrás: uj.jogtar.hu.

nem elegendő, azt valószínűsíteni kell a jogosultnak egy vagy több felhasználóval, illetve védjegyhasználóval kötött szerződéssel. Amennyiben a jogosult az üzletvitelében általa már alkalmazott, szerződés szerinti licenciadíjat nem igazol vagy licenciat nem adott, sor kerül annak szakértői becsléssel történő megállapítására a szerződéses helyzet modellezésével, a szakmai gyakorlati értékek figyelembevételével.

Másfelől azonban a hatóság nem tekintheti a sértetti igényt – minden további nélkül – bizonyítottnak, különösen akkor nem, ha a büntetőeljárásbeli ténymegállapítás szabályaival ellentétes lenne. Lényeges továbbá az is, hogy a sértetti igényérvényesítés – más bűncselekményekhez hasonlóan – nem irányulhat bosszúra vagy akár jogtalan gazdagodásra, hiszen a terhelttel szemben a büntetőeljárás közvetítésével nem lehet érvényesíteni ilyen el nem fogadható igényeket.

8. ÖSSZEFOGLALÓ TÉZISEK (VAGYONI HÁTRÁNY)

A jelen tanulmányban a Btk. 388. §-a szerinti bűncselekményt vizsgáltuk, a tényállási elemek egy része vonatkozásában lényegében a teljesség igényével, a vagyoni hátrány kapcsán elsősorban a védjegyekre elkövetett cselekményekre fókuszálva. Összegzőképpen következzenek a vagyoni hátránnyal kapcsolatos konklúziók tételszerűen az alábbiakban.

A vagyoni hátrány büntetőjogi fogalma, megállapításának sajátos, büntetőjogi szabályai és a védjegybitorlással kapcsolatosan érvényesíthető igények *nem feleltethetők meg egymásnak* még akként sem, hogy a vagyoni jellegű védjegyiigényeket tekintenénk a büntetőjogban a vagyoni hátrány lehetséges összegének. Ennek oka többértű:

- a) a vagyoni hátrány büntetőjogi fogalma kötött, és nem tűri a magánjogi jogértelmezésben megjelenő további komponenseket sem a „kár”, sem „az elmaradt előny” vonatkozásában;
- b) sérti a büntetőjogi törvényesség elvét, ha az előbbiek beszűrődnek felelősségkiterjesztő hatással;
- c) egyes esetekben a licenciadíjra visszavezethető vagyonihátrány-számítás tetszetős megoldásnak tűnik, azonban az okozati összefüggés hipotetikussága miatt ez az analógia felelősséget terjeszt ki, így valójában ez is sérti a törvényesség elvét;⁴¹
- d) több esetben licenciadíjra sem vezethető vissza a vagyonihátrány-számítás, mivel a jogosult nem ad licenciat (pl. gyártásra), vagy nem terjed ki az adott termékkörre a licenciat (és nem jó hírű a védjegy), így nem lehet még analóg módon sem a vagyoni hátrányt számolni hiányzó licenciatgyakorlat alapján.

A fentiek alapján, megerősítható Szathmáry álláspontja, aki szerint „sajnálatos és megengedhető az a gyakorlat, hogy a büntetőeljárás elsőbbséget élvez a védjegyjogosultak

⁴¹ A védjegybitorlási perben az objektív jogsértés ténye adott lehet, ami alapján a gazdagodás visszatérítését a jogsértő felróhatóságától függetlenül érvényesíteni lehet. A további igények (pl. kártérítés) a polgári perben is további bizonyítást igényel.

igényérvényesítése terén, mint a magánjogi fellépés, noha számukra mindkét eljárás eredménye ... nagy valószínűség szerint ugyanaz.” Káros és ezért mindenképpen kerülendő, hogy a vagyoni hátrány mint anyagi büntetőjogi tényállási elem megállapításába a magánjogi jogsérelemből származó, de nem megfelelően bizonyított követelések szűrődjenek be. Elképzelhető persze az is, hogy a jogosultak egyszerűbbnek vagy könnyebbnek tekintik a terhelttel szembeni igényérvényesítést (magánfélként) a büntetőeljárás kényszerítő keretei között, mint felperesként a magánjogi perben, azonban ilyen visszaélészerű joggyakorláshoz a büntetőeljárás nem asszisztálhat.

A helyzet feloldására többféle út lehetséges:

1. a jogalkotó a vagyoni hátrány mértékét kiveszi a tényállási elemek köréből (ennek megfelelően a szabálysértési törvényt is módosítja); ekként a jogosultak magánjogi jellegű igényérvényesítésének rejtett megjelenését kiküszöböli, illetve a felelősséget megalapozó (kiterjesztő) analógia is megszűnik;
2. a jogalkotó értelmező rendelkezést kapcsol a Btk. 388. § szerinti vagyoni hátrány fogalmát érintően és átalányjellegű vagy akár a szokásos licenciaszerződésekre visszavezethető meghatározást ad (szakkérdés maradna).

Amíg a jogalkotó gyors beavatkozása nem történik meg, a jelenlegi gyakorlat keretei között legalább a legaggasztóbb számítási módok elhagyására lehet és kell bízni a jogalkalmazókat. Így a HENT-ajánlás⁴² termékek közötti megkülönböztetését, az eredeti termék árának 100%-ához kötött megállapítást és a költségek érvényesítését mindenképpen kerülni kell. E körben felmerülhetne, hogy a Kúria jogegységi döntéssel hozzon némi egységesítést, azonban az alapelvsértő joggyakorlat az alapproblémát érintően ezzel nem orvosolható.

Végezetül az sem zárható ki, hogy a terhelt a törvényesség elvéhez kötődő felelősségalapító analógiát és azon alapuló elítélését alkotmányjogi panasszal megtámadja.

⁴² A fentiek miatt egyébként megállapítható az is, hogy a HENT-ajánlás nem tekinthető sem jogforrásnak, sem igazságügyi szakértői szakvéleménynek; azonban számos ponton sérti a büntetőjog alkotmányos alapelveit, és így az arra való támaszkodás a büntetőjogi felelősség megállapításánál nemcsak szakmaiattal, hanem törvénysértő eredménnyel is jár.